

بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی سرسختی روان‌شناختی و تحمل ابهام در تاب‌آوری
نیروهای نظامی

*An Investigation into the Predictive Role of Psychological
Hardiness and Tolerance of Ambiguity in the Resiliency of
Military Personnel*

تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۰/۲۵

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۱/۰۵

Ahmadi, Gh[✉], Sayyahi, A.

غلامرضا احمدی[✉]، افشار سیاحی^۱

Abstract

Introduction: Resiliency is a construct which has gained attention recently as one of the variables related to human health and well-being, especially for military personnel, more than ever before. Hence, this study was carried out to investigate the predictive role of psychological hardiness and tolerance of ambiguity in the resiliency of military forces.

Method: This is a correlational study carried out within the framework of regression. The study population consisted of all the personnel, including the conscripts and the official members, of a military unit. The sample included 263 subjects selected using the multi-stage cluster sampling method. The Ahvaz Hardiness Inventory (Kiyumarsi et al., 1998), Budner's Intolerance of Ambiguity Scale (1962), and the Canner-Davidson Resilience Scale were used to collect data. Pearson correlation coefficient and regression analysis were utilized to analyze the data.

Results: The results of the analyses revealed that there is a positive relationship between psychological hardiness and tolerance of ambiguity and resiliency among military forces, and these predictive variables can predict and partially explain resiliency variance in military personnel ($p < 0.001$, $F = 22.92$, $R^2_{adj} = 0.217$, $R^2 = 0.227$).

Discussion: Given the findings, it can be maintained that hardiness and tolerance of ambiguity are variables which can partially explain resiliency variance in military personnel, and they can be used to improve military personnel's resiliency which plays a vital role in their health and efficiency.

Keywords: resiliency, hardiness, tolerance of ambiguity, military personnel.

چکیده

مقدمه: تاب‌آوری، سازه‌ای است که در سال‌های اخیر به‌عنوان یکی از متغیرهای مرتبط با سلامت و بهزیستی انسان، به‌ویژه در کارکنان نظامی بیش‌ازپیش مورد توجه قرار گرفته است. از این‌رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی سرسختی روان‌شناختی و تحمل ابهام در تاب‌آوری نیروهای نظامی انجام شده است.

روش: این پژوهش از نوع همبستگی است که در قالب رگرسیون انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه کارکنان نظامی اعم از کادر و وظیفه یکی از سازمان‌های نظامی تشکیل می‌دهد. نمونه مورد مطالعه نیز شامل ۲۶۳ نفر است که به‌روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه سرسختی اهواز (کی‌یومرسی و همکاران، ۱۳۷۷)، تحمل ابهام بودنر (۱۹۶۲) و تاب‌آوری کانر-دیویدسون (۲۰۰۳) استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد.

نتایج: یافته‌های حاصل از تحلیل، نشان‌دهنده آن است که بین سرسختی روان‌شناختی و تحمل ابهام با تاب‌آوری در نیروهای نظامی، رابطه مثبت وجود داشته و این متغیرهای پیش‌بین، توانایی پیش‌بینی و تبیین بخشی از واریانس تاب‌آوری را در نیروهای نظامی دارد ($p < 0.001$, $F = 22.92$, $R^2_{adj} = 0.217$, $R^2 = 0.227$).

بحث: باتوجه‌به یافته‌های پژوهش، می‌توان گفت که سرسختی و تحمل ابهام، متغیرهایی هستند که توانایی تبیین بخشی از واریانس تاب‌آوری را در نیروهای نظامی دارند و می‌توانند به‌عنوان عوامل مؤثر در تاب‌آوری که نقش اساسی در سلامت و کارآمدی کارکنان نظامی دارند، مورد استفاده قرار گیرند.

کلیدواژه‌ها: تاب‌آوری؛ سرسختی؛ تحمل ابهام؛ نیروهای نظامی

[✉] Corresponding Author: M.A. in Psychology,
Allameh Tabatabaee University, Tehran, Iran
E-mail: Gholamrezaahmadi10@yahoo.com

[✉] کارشناس ارشد روان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
۱. کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی؛ مرکز مشاوره تیپ ۲۱۶، زنجان، ایران

مقدمه

زمانی‌نسب، ۱۳۹۳). بنابراین تعیین متغیرها و ضربه‌گیرهایی که می‌تواند کارکنان نظامی را در مقابل عوامل فشارزای روانی، ایمن و توانمند سازد، ضرورت پیدا می‌کند. تاب‌آوری به‌عنوان یکی از این متغیرها شناخته می‌شود که یافته‌ها بر اهمیت و ارتقای آن در کارکنان نظامی، تأکید خاصی داشته است (کیسی^۵، ۲۰۱۱؛ پترسون^۶ و همکاران، ۲۰۰۹).

در پژوهشی که روی کارکنان نیروی هوایی ایالات‌متحده انجام پذیرفت، نشان داد که سطح تاب‌آوری به‌طور معناداری با استرس یگانی، تجارب نظامی مثبت و عاطفه مثبت، رابطه مثبت معناداری دارد (میگین^۷ و همکاران، ۲۰۰۸). مطالعه دیگری بیانگر آن است که تاب‌آوری با سطح استرس ادراک‌شده، رابطه داشته و به‌طور معناداری آن را پیش‌بینی می‌کند (پورافضل، سیدفاطمی، اینانلو و حقانی، ۱۳۹۲).

بررسی دیگری گویای آن است که تاب‌آوری می‌تواند میزان فرسودگی شغلی را در زنان پلیس پیش‌بینی کرده و به‌عنوان یکی از ضربه‌گیرهای فرسودگی شغلی در این قشر شناخته شود (قادری و بیاضی، ۱۳۹۳).

تاب‌آوری در اغلب تعاریف به‌صورت "یک فرایند پویایی که در آن افراد سازگاری مثبتی را با وجود تجارب مصیبت‌بار یا آسیب‌زای شدید، از خود نشان می‌دهند" تعریف می‌شود (لاتار و سیچتی^۸، ۲۰۰۰؛ نقل از کمبل سیلز، کوهن و استین^۹، ۲۰۰۶). درحال حاضر، نظریه‌های مرتبط، تاب‌آوری را به‌صورت سازه‌ای چندبعدی می‌نگرند که شامل متغیرهای اساسی از قبیل خلق‌وخو، شخصیت و برخی مهارت‌های خاص مقابله‌ای می‌شود که فرد را در مواجهه با حوادث آسیب‌زایاری می‌کند (کمبل سیلز و همکاران، ۲۰۰۶). درواقع می‌توان گفت که تاب‌آوری به‌عنوان

درحال حاضر، شرایط و عوامل متعددی می‌تواند سلامت و بهزیستی انسان را تهدید کند که این عوامل در برخی شرایط، دوجندان می‌شود. موقعیت‌های نظامی از جمله شرایط استرس‌زا شناخته می‌شوند که اگر به‌درستی مدیریت نشوند، می‌توانند پیامدهای منفی جسمانی و روان‌شناختی متعددی را در پی داشته باشند. آن‌گونه‌که بررسی‌ها نشان می‌دهد اختلال اضطرابی در کارکنان نظامی از شیوع بالایی برخوردار است و این اختلال، رابطه معناداری با برخی بیماری‌های جسمانی در این قشر دارد (شلف، دوتان، کامین‌اسکی^۱ و همکاران، ۲۰۱۶). مطالعه دیگری نیز نشان داد که افراد نظامی درمقایسه با جمعیت عادی، بیشتر در معرض مشکلات روانی از قبیل: افسردگی، اختلالات اضطرابی، سوء‌مصرف الکل و رفتارهای پرخاشگرانه هستند (کانگ و هاینز^۲، ۲۰۰۵؛ نقل از مک‌مونس، جونز، وسلی، فییر، جونز و گرینبرگ^۳ ۲۰۱۴). همچنین در مطالعه‌ای که در آن به مقایسه وضعیت روانی افراد نظامی (زنان و مردان) پرداخته بود مشخص شد که زنان، افسردگی و اضطراب را بیشتر از مردان تجربه می‌کنند؛ درحالی‌که در مردان نرخ بالایی از وابستگی به الکل را گزارش شد (موتا، مدود، ونگ^۴ و همکاران، ۲۰۱۲). بررسی گزارش‌های فوق بیانگر این است که شیوع بالای اختلالات روانی در افراد نظامی ممکن است از شرایط پراسترس شغلی، سوء مدیریت و یا عدم توانمندسازی در این قشر آسیب‌پذیر باشد.

شرایط پراسترس مشاغل نظامی می‌تواند زمینه را برای بروز آسیب‌های روانی متعدد فراهم سازد و خودکارآمدی نیروهای نیروهای نظامی را به‌واسطه تسلط عواطف منفی، تحت‌الشعاع قرار دهد (آزادمرزآبادی، فتیحی آشتیانی، احمدزاده، انسی و

همکاران، ۲۰۱۶؛ نقل از زیبر، یوگوا، کارپوا و ترابتسکایا^{۱۴}، ۲۰۱۶).

مدی و کوباسا (۱۹۹۴) سرسختی را به‌صورت یک ویژگی درونی شخصیتی تعریف می‌کنند که مسئول موفقیت و غلبه بر دشواری‌های زندگی است. کوباسا (۱۹۷۹) سرسختی را ترکیبی از باورهای فرد درباره خود و جهان می‌داند که فرد را در برابر فشارهای درونی و بیرونی مصون می‌دارد. در واقع این ویژگی، توانایی پردازش مناسب محرک‌های درونی و بیرونی است.

بررسی تعاریف مرتبط با تاب‌آوری و سرسختی، بیانگر آن است که همپوشی قابل‌ملاحظه‌ای در کلمات کلیدی این دو تعریف به‌چشم می‌خورد. از طرفی، مدی (۲۰۰۵) از سرسختی به‌عنوان مقدمه و مسیری برای نیل به تاب‌آوری یاد می‌کند، کوبا نیز سرسختی را باورهای فرد در مورد خود و دنیا می‌داند که در سه مؤلفه اصلی تعهد، چالش و کنترل خلاصه می‌شد. اما در تفکیک سرسختی از تاب‌آوری می‌توان گفت که تاب‌آوری علاوه بر باورهای فرد راهبردها و مهارت‌های فرد در چالش با موقعیت استرس‌زا را نیز شامل می‌شود.

سرسختی روان‌شناختی افراد را برای مقابله با تردیدهای آینده، غلبه بر اضطراب روبه‌رشد و درماندگی‌های شخصی آماده و آنها را به فرصت‌هایی برای رشد و پیشرفت تبدیل می‌کند (سوخوف^{۱۵}، ۲۰۰۲). گزارش وطن‌خواه و نیک‌آمال (۱۳۸۸) نیز بیانگر آن است که سرسختی ۳۳٪ از واریانس اضطراب را تبیین کرده و از میان سه مؤلفه سرسختی (تعهد، چالش و کنترل) احساس تعهد به‌تنهایی ۲۵٪ از واریانس اضطراب تبیین می‌کند.

شاخصی از مقابله موفق با استرس در نظر گرفته می‌شود (هورانی^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۲). نیل (۲۰۰۶)؛ نقل از لطفی و معتمدی، ۱۳۹۵)، نیز تاب‌آوری را «به‌صورت ظرفیت افراد برای اجتناب آسیب‌شناسی علی‌رغم مشکلات محیطی» تعریف می‌کند.

باتوجه به اهمیت تاب‌آوری در سلامت و بهزیستی افراد، به‌ویژه در کارکنان نظامی، شناسایی عوامل مرتبط با این متغیر از اهمیت خاصی برخوردار است. سرسختی روان‌شناختی یکی از عوامل مرتبط با تاب‌آوری (درویش‌زاده، دشت‌بزرگی، ۲۰۱۶؛ جیتو، اهارا و اوگاتو^{۱۱}، ۲۰۱۳؛ صالحی‌نژاد و بشارت، ۲۰۱۰) شناخته می‌شود که با عوامل آسیب‌زای روانی، رابطه معکوس و با ابعاد مختلف سلامتی، رابطه مستقیم دارد (جیتو و همکاران، ۲۰۱۳؛ فیضی دباقی، صبوری‌مقدم، ۲۰۱۵). مطالعه فیضی دباقی و همکاران (۲۰۱۵) نشان‌دهنده آن است که سرسختی روان‌شناختی با شادکامی، رابطه مستقیم و با احساس تنهایی، رابطه معکوس دارد. بنابراین، افزایش سرسختی، افزایش شادکامی و کاهش احساس تنهایی را در پی خواهد داشت. مطالعه قلیانی (۲۰۱۶) نشان داد که رابطه نیرومندی بین سرسختی روان‌شناختی با اعتمادبه‌نفس در نوجوانان وجود دارد و می‌تواند بخش قابل‌توجهی از واریانس آن را تبیین کند. همچنین مطالعه‌ای که روی بیماران قلبی انجام شده، بیانگر این است که سرسختی روان‌شناختی، ۲۱٪ از پراکنش رضایت از زندگی را می‌تواند در این بیماران تبیین نماید. اصطلاح "سرسختی" واژه‌ای است که به‌طور فعال در سال‌های اخیر به‌وسیله بسیاری از روان‌شناسان در مطالعه پایداری هیجانی، مقاومت در برابر استرس، غلبه بر دشواری، بحران‌ها و موقعیت‌های اضطراری، زوال سلامتی، رشد در شرایط دشوار و ناتوانی مورد توجه قرار گرفته است (داوی‌دوال^{۱۲} و همکاران، ۲۰۱۶؛ اشمارینا^{۱۳} و

کوباسا (۱۹۷۹) سرسختی را دارای سه مؤلفه تعهد، کنترل و چالش می‌داند. احساس تعهد به معنای دلبستگی به آنچه فرد انجام می‌دهد، تعریف می‌شود که در نظریه‌های نوین روان‌شناسی مثبت‌گرا به عنوان یکی از سه مؤلفه زندگی کامل در نظریه سلیگمن^{۱۶} (۲۰۰۲) شناخته می‌شود. سلیگمن از زندگی متعهدانه در کنار زندگی معنادار و زندگی لذت‌بخش به عنوان سه مؤلفه اصلی زندگی کامل یاد می‌کند که همسو با مؤلفه تعهد کوباسا می‌باشد. کنترل، دومین مؤلفه سرسختی است که به صورت توان پیش‌بینی و مهار رویدادهای زندگی تعریف می‌شود؛ چالش به عنوان سومین مؤلفه سرسختی، باور این امر است که تغییر، نه ثبات و امنیت، جنبه طبیعی و جدایی‌ناپذیر زندگی است. اشخاصی که در حد بالایی از این مؤلفه برخوردارند، موقعیت‌های مثبت و منفی را فرصتی برای رشد و پیشرفت می‌دانند و نه تهدیدی برای امنیت و آسایش (کوباسا، ۱۹۸۸).

تحمل ابهام متغیر مرتبط با تاب‌آوری (میتمنس‌گرا، اسمرکار، رابنسر^{۱۷} و همکاران، ۲۰۱۵) است که در سال‌های اخیر، در آسیب‌شناسی طیف گسترده‌ای از اختلالات روانی از قبیل: اضطراب (اندرسون، داگاس، کارنر^{۱۸} و همکاران، ۲۰۱۲)، وسواس (بخشی‌پور، هاشمی و نکونام، ۱۳۹۴) و افسردگی (باسول، تامسون - هالندس، فارچیون و بارلو^{۱۹}، ۲۰۱۴) مورد توجه قرار گرفته است. عدم تحمل، ابهام‌سازهای است که در ادبیات روان‌شناختی، در مقابل تحمل ابهام قرار دارد و به صورت یک ویژگی فطری تعریف می‌شود که از یک‌سری باورهای منفی درباره ابهام و پیامدهای آن به دست می‌آید، (داگاس و رابی‌چاد^{۲۰}، ۲۰۰۷). افرادی که توانایی تحمل ابهام را ندارند، بر این باورند که ابهام یا مبهم‌بودن، پراسترس و ناخوشایند بوده و در توانایی‌شان برای عمل اختلال ایجاد می‌کند، در نتیجه فصلنامه روان‌شناسی نظامی دوره ۸، شماره ۳۰، تابستان ۱۳۹۶

باید از ابهام اجتناب کنند.

باتوجه به نقش تحمل ابهام که در آسیب‌شناسی طیف وسیعی از اختلالات مورد توجه قرار گرفته و نقش آن در توانایی مقابله‌ای^{۲۱} افراد (میتمنس‌گرا و همکاران ۲۰۱۵) است، بنابراین، ممکن است میزان تاب‌آوری را تحت تأثیر قرار دهد، ولی با این وجود، پژوهش‌های انگشت‌شماری بر نقش تحمل ابهام با سرسختی در پیش‌بینی تاب‌آوری، به ویژه در تاب‌آوری نیروهای نظامی صورت گرفته است. از این رو، این پژوهش با هدف تعیین نقش پیش‌بینی‌کنندگی تحمل ابهام و سرسختی روان‌شناختی در تاب‌آوری نیروهای نظامی انجام شد.

روش

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی است که به صورت همبستگی و در غالب رگرسیون انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه کارکنان نظامی (کادر و وظیفه) تشکیل می‌دهند که سال ۱۳۹۴ در یکی از سازمان‌های نظامی مشغول به خدمت بودند. نمونه مورد مطالعه نیز ۳۰۰ نفر را شامل می‌شد که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. فرایند نمونه‌گیری به این صورت بود که پس از اخذ مجوز از قسمت‌های مربوطه، از میان گردان‌ها و گروهان‌های مستقل به صورت تصادفی چند مورد انتخاب و سپس از میان آنها نیز به همان شکل یگان‌های مورد نظر انتخاب و داده‌ها جمع‌آوری شد. برای جمع‌آوری داده‌ها علاوه بر پرسشنامه محقق‌ساخته جهت جمع‌آوری اطلاعات دموگرافیک، پرسشنامه‌های زیر نیز مورد استفاده قرار گرفت.

مقیاس سرسختی روان‌شناختی: برای سنجش سرسختی در مطالعه حاضر از مقیاس روان‌شناختی اهواز (کیامرثی، نجاریان و مهرابی‌زاده، ۱۳۷۷) استفاده شد. این پرسشنامه ۲۰ سؤالی به صورت مقیاس

نمره‌گذاری می‌شود که برای نخستین بار توسط شکرکن و برومندنسب ترجمه شد (۱۳۸۲)؛ نقل از شکرکن و برومندنسب، (۱۳۸۸). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی این ابزار در مطالعه حاضر نشان‌دهنده همبستگی ۰/۶۷٪ بین سؤالات است. بررسی پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ و دونیم کردن نیز برابر با ۰/۷۰٪ و ۰/۶۲٪ می‌باشد که بیانگر کفایت و اعتبار ابزار در مطالعه حاضر است.

داده‌های گردآوری شده پس از بررسی پیش‌فرض‌های مرتبط با آزمون‌های پارامتریک و رگرسیون چندمتغیری (گام‌به‌گام) با استفاده از نسخه SSPS۲۰ تحلیل شد.

یافته‌ها

از مجموع ۳۰۰ نفر از شرکت‌کنندگان، ۲۶۳ نفر به پرسشنامه‌ها پاسخ کامل دادند؛ یافته‌های توصیفی این تعداد بیانگر آن است که از این تعداد ۱۶۸ (۰/۶۳/۹) نفر مجرد؛ ۹۲ (۰/۳۵٪) نفر متأهل و ۳ نفر با وضعیت نامعلوم تأهل؛ همچنین ۱۰۰ (۰/۳۸٪) نفر از نمونه مورد مطالعه را کارکنان پایور و مابقی را کارکنان وظیفه تشکیل می‌دهند. همچنین نتایج شاخص‌های آمار توصیفی برای متغیرهای مورد مطالعه در جدول ۱ گزارش شده است.

چهاردرجه‌ای طیف لیکرت (هرگز - به‌ندرت - گاهی اوقات - اغلب اوقات) نمره‌گذاری می‌شود. این آزمون دارای سه مؤلفه اصلی تعهد، کنترل و چالش است که به ترتیب ۷، ۶ و ۷ گویه را به خود اختصاص داده است.

پایایی این مقیاس با استفاده از دو روش بازآزمایی و همسانی درونی (آلفای کرونباخ) مورد بررسی قرار گرفت. نتایج آلفای کرونباخ و (بازآزمایی) برای کل آزمودنی‌ها، پسرها و دخترها به ترتیب ۰/۷۶٪ ($r=0.76$)، ۰/۷۶٪ ($r=0.76$) و ۰/۷۴٪ ($r=0.74$) بود؛ روایی این مقیاس نیز به‌طور هم‌زمان با چهار پرسشنامه مورد سنجش قرار گرفت که همگی نشان‌دهنده معتربودن این مقیاس برای انجام تحقیقات داخلی است.

مقیاس تاب‌آوری: ابزار سنجش تاب‌آوری در مطالعه حاضر مقیاس تاب‌آوری کونور و دیویدسون^{۲۲} (۲۰۰۳) است که پایایی این ابزار را در مطالعه خود ۰/۸۹٪ گزارش کرده‌اند. بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی در ایران نیز نشان‌دهنده آن است که ضریب آلفای کرونباخ و دونیم‌سازی هر دو مساوی با ۰/۶۶٪ (کیهانی، تقوایی، رجیبی و امیرپور، ۱۳۹۳) است که نشان‌دهنده کفایت روان‌سنجی ابزار مورد نظر است.

پرسشنامه تحمل ابهام: پرسشنامه تحمل ابهام ۱۶ گویه‌ای بودن (۱۹۶۲) روی مقیاس ۷ درجه‌ای لیکرت

جدول ۱. شاخص‌های آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
تاب‌آوری	۲۶۳	۵۹/۶۸	۱۶/۰۴
تحمل ابهام	۲۶۳	۴۸/۶۲	۱۰/۵۷
تعهد	۲۶۳	۱۶/۲۸	۴/۰۶
کنترل	۲۶۳	۱۸/۰۲	۴/۵۶
چالش	۲۶۳	۱۶/۱۷	۴/۲۰
سرسختی (کل)	۲۶۳	۵۰/۴۸	۱۱/۰۸

ابهام ۴۸/۶۲ (۱۰/۵۷)؛ کل مقیاس سرسختی ۵۰/۴۸ (۱۱/۰۸) است.

آن‌گونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود، میانگین و (انحراف استاندارد) تاب‌آوری ۵۹/۶۸ (۱۶/۰۴)؛ تحمل

جدول ۲. ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵
۱. تاب‌آوری	۱				
۲. تحمل ابهام	۰.۲۱۹**	۱			
۳. تعهد	۰.۳۷۷**	۰.۱۹۷**	۱		
۴. کنترل	۰.۳۷۵**	۰.۱۴۶*	۰.۶۷۳**	۱	
۵. چالش	۰.۴۵۹**	۰.۰۲۸	۰.۵۰۴**	۰.۶۷۶**	۱
۶. سرسختی (کل)	۰.۴۵۱**	۰.۱۴۳**	۰.۸۳۴**	۰.۸۴۱**	۰.۸۴۱**

* ضریب همبستگی در سطح (p < 5%) ؛ ** ضریب همبستگی در سطح (p < 1%)

با هدف پیش‌بینی میزان تاب‌آوری، متغیرهای مستقل سرسختی و تحمل ابهام وارد معادله رگرسیون شدند. با بررسی ضرایب ماتریس همبستگی بین متغیرهای پیش‌بینی‌کننده می‌توان گفت که مفروضه هم‌خطی چندگانه^{۲۳} رعایت شده است که همسو با نتایج دو شاخص ضریب تحمل^{۲۴} و عامل تورم واریانس^{۲۵} است.

همان‌گونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود با سطح اطمینان ۹۹٪ (p < 1%) در آزمون یک دامنه، بین تاب‌آوری با تحمل ابهام و سه خرده‌مقیاس سرسختی روان‌شناختی و سرسختی کل، رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. به عبارتی، با افزایش میزان متغیرهای مستقل، سطح تاب‌آوری افزایش می‌یابد.

جدول ۳. خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون در پیش‌بینی تاب‌آوری

مدل	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد		P
	B	SEB	Beta	t	
ثابت	۰/۹۲۹	۰/۲۱۱		۴/۳۹	۰/۰۰۱
سرسختی	۰/۲۶۵	۰/۰۷۲	۰/۳۲	۳/۶۹	۰/۰۰۱
تحمل ابهام	۰/۱۲۳	۰/۰۵۲	۰/۲۰۶	۲/۳۵	۰/۰۰۱

میزان پیش‌بینی‌کنندگی بیشتری برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش پیش‌بینی‌کنندگی سرسختی روان‌شناختی و تحمل ابهام بر تاب‌آوری نیروهای نظامی انجام شد؛ یافته‌های پژوهش بیانگر این است که متغیرهای پیش‌بین به‌طور معناداری ۲۲٪ از واریانس تاب‌آوری را بر کارکنان نظامی پیش‌بینی و تبیین می‌کند.

بررسی پیشینه پژوهشی بیانگر آن است که هرچند مطالعات مشابهی که در آن از متغیرهای مستقل پژوهش حاضر به‌طور هم‌زمان در پیش‌بینی تاب‌آوری،

براساس جدول فوق می‌توان گفت که رابطه چندگانه بین متغیرهای پژوهش وجود دارد؛ یعنی باتوجه به سطح معناداری آزمون‌های t متغیرهای مستقل به‌طور معناداری توانایی پیش‌بینی تاب‌آوری را دارد (P < ۰/۰۰۱؛ F = ۲۲/۹۲؛ R²adj = ۰/۲۱۷؛ R² = ۰/۲۲۷). با مشاهده ضرایب استاندارد بتا می‌توان نتیجه گرفت که به‌ازای هر واحد تغییر در ضرایب استاندارد بتا با کنترل سایر متغیرهای انحراف استاندارد در سطح متغیر وابسته، تغییر ایجاد می‌شود. باتوجه به ضرایب B می‌توان استنتاج کرد که از میان متغیرهای پیش‌بین سرسختی (B = ۰/۳۲؛ t = ۳/۶۹) در مقایسه با تحمل ابهام (B = ۰/۲۰؛ t = ۲/۳۵) از فصلنامه روان‌شناسی نظامی دوره ۸، شماره ۳۰، تابستان ۱۳۹۶

منفی سرسختی و تحمل ابهام با عوامل آسیب‌زای روانی می‌توان استنتاج کرد که با افزایش سرسختی، اختلالات و عوامل فشارزا کاهش و در نتیجه تاب‌آوری افزایش می‌یابد. چالش به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های سرسختی به این موضوع اشاره دارد که استرس، بخش جدایی‌ناپذیری از زندگی محسوب می‌شود که حتی می‌توان از آن به‌عنوان موقعیتی برای پیشرفت، سود جست. پذیرش این مسئله که استرس بخش لاینفک زندگی محسوب می‌شود، افزایش تاب‌آوری و تحمل را در پی خواهد داشت. پذیرش به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های ذهن آگاهی شناخته می‌شود که با تاب‌آوری نیز رابطه معناداری دارد (جلیلی نیکو، خرامین، جوبنه و محمدعلی‌پور، ۱۳۹۴). می‌توان گفت افرادی که تحمل ابهام بالایی دارند، اضطراب کمتری را تجربه کرده و در نتیجه در موقعیت‌های ناخوشایند با یافتن راه‌حل‌ها و سبک‌های مقابله‌ای مناسب می‌توانند سازگاری بهتری در برخورد با شرایط پراسترس از خود نشان دهند. همان‌گونه که بیان شد، سازگاری مثبت به‌عنوان یکی از کلمات کلیدی در تعریف تاب‌آوری شناخته می‌شود که با راهبردهای مناسب حل مسئله و مقابله‌ای نیز رابطه دارد (میتمنس‌گراپر و همکاران، ۲۰۱۵؛ نریمانی، ملکشاهی‌فر و محمودی، ۱۳۸۸).

در بعد دوم می‌توان به رابطه بین تاب‌آوری، سرسختی و تحمل ابهام با ویژگی‌های شخصیتی اشاره کرد که پژوهش‌های متعددی را نیز در پی داشته است (کمبل سیزل و همکاران ۲۰۰۶؛ حسینی، کاراسکیان و فردوسی‌پور، ۱۳۹۲؛ حسینی و دشتی‌نژاد، ۱۳۹۱؛ مستغنی و سروقد، ۱۳۹۱). گزارش‌ها بیانگر آن است که تحمل ابهام با روان‌نژندی، رابطه منفی و با دلپذیربودن و برون‌گرایی، رابطه مثبت معناداری دارد (حسینی و همکاران، ۱۳۹۲). همچنین بررسی‌های انجام‌شده نشان‌دهنده آن است که بین ویژگی‌های

به‌ویژه در کارکنان نظامی مورد استفاده قرار گیرد انجام نشده است. باین‌وجود نتایج مطالعه حاضر همسو با اغلب یافته‌های پیشین است (درویش‌زاده، دشت‌بزرگی، ۲۰۱۶؛ میتمنس‌گراپر و همکاران، ۲۰۱۵؛ جیتو و همکاران، ۲۰۱۳؛ صالحی‌نژاد و بشارت، ۲۰۱۰). مطالعه درویش‌زاده و دشت‌بزرگی (۲۰۱۶) نشان داد که بین تاب‌آوری و سرسختی، رابطه نیرومندی وجود داشته و هر دو می‌توانند به‌طور معناداری هوش معنوی را پیش‌بینی کنند. گزارش صالحی‌نژاد و بشارت نیز (۲۰۱۰) بیانگر آن است که بین تاب‌آوری و سرسختی، همبستگی ۰/۷۴ وجود دارد، همچنین رابطه تاب‌آوری (و سرسختی) با بهزیستی روان‌شناختی ۰/۵۶ (۰/۴۸) و پریشانی روان‌شناختی ۰/۳۶ (-۰/۴۵) گزارش شده است. باوجود نقش تاب‌آوری روان‌شناختی در سلامت و بهزیستی کارکنان نظامی که امروزه بر ارتقا و فهم آن در نیروهای نظامی تأکید خاصی شده است (کیسی، ۲۰۱۱)، ولی باتوجه‌به پژوهش‌های متعدد انجام‌شده می‌توان گفت که فهم ما از سازوکارهای تاب‌آوری اندک بوده و کاربرد آن در نیروهای نظامی در ابتدای راه قرار دارد. در تبیین سازوکارهای تاب‌آوری، مدی به‌عنوان یکی از پژوهشگران حوزه سرسختی و تاب‌آوری، از سرسختی به‌عنوان پایه و گذرگاهی برای تاب‌آوری یاد می‌کند (مدی، ۲۰۱۲). در تبیین نقش سرسختی و تحمل ابهام در تاب‌آوری می‌توان چندین بعد را بیان کرد.

در بعد نخست می‌توان به رابطه منفی سرسختی و تحمل ابهام با عوامل فشارزای روانی، از قبیل: اضطراب (اندرسون و همکاران، ۲۰۱۲)، افسردگی (باسول و همکاران، ۲۰۱۴؛ جیتو و همکاران، ۲۰۱۳)، وسواس (بخشی‌پور و همکاران، ۱۳۹۴) و اعتیاد (صالحی، خسروی‌ان و آگشته، ۱۳۹۳) اشاره کرد. باتوجه‌به رابطه

15. Sukhov
16. Seligman
17. Mitmansgruber, Smrekar, Rabanser
18. Anderson, Dugas, Koerner
19. Boswell, Thompson-Hollands, Farchione, Barlow
20. Robichaud
21. Coping
22. Connor, Davidson
23. Multicollinearity
24. Tolerance
25. Variance Inflation Factor
26. Zhang

منابع

۱. آزادمرزآبادی، اسفندیار؛ فتحی آشتیانی، علی؛ احمدی زاده، محمدجواد؛ انیسی، جعفر و زمانی نسب، روح‌اله (۱۳۹۳)، رابطه سلامت جسمی، روانی و معنویت با خودکارآمدی در کارکنان نظامی، مجله طب نظامی، ۱۶(۴): ۲۱۷-۲۲۳.
۲. بخشی پور رودسری، عباس؛ هاشمی نصرت‌آبادی، تورج و نکونام، محمد صدیق (۱۳۹۴)، مقایسه عدم تحمل ابهام و کمال‌گرایی در بین بیماران مبتلا به اختلال وسواسی-جبری و افراد عادی، مجله روان‌شناسی بالینی، شماره ۱ (۲۵): ۴۱-۵۰.
۳. برومندنسب، مسعود و شکرکن، حسین (۱۳۸۸)، بررسی رابطه ساده و چندگانه‌ی خود اثربخشی، جایگاه مهار و تحمل ابهام با کارآفرینی، مجله دستاوردهای روان‌شناختی، ۴(۱): ۵۰-۲۷.
۴. پورافضل، فرزانه؛ سید فاطمی، نعیمه؛ اینانلو، مهرنوش و حقانی، حمید (۱۳۹۲)، بررسی همبستگی استرس درک‌شده با تاب‌آوری در دانشجویان کارشناسی پرستاری، مجله دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۱۱۹(۱): ۴۱-۵۲.
۵. جلیلی نیکو، سعید؛ خرامین، شیرعلی؛ جوینه، قاسمی و محمدعلی‌پور، زینب (۱۳۹۴)، نقش تاب‌آوری خانواده و ذهن‌آگاهی در آمادگی اعتیاد دانشجویان، ارمان دانش، مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی یاسوج، ۲۰(۴): ۳۵۷-۳۶۷.
۶. حسینی، سهیلا؛ کاراسکیان، آدیس و فردوسی‌پور، عاطفه (۱۳۹۲)، سهم پنج عامل اصلی شخصیت در پیش‌بینی تحمل ابهام، اندیشه و رفتار در روان‌شناسی بالینی، ۸(۳۰): ۲۶-۱۷.

روان‌نژندی، برون‌گرایی و دلپذیربودن با تاب‌آوری (کمبل سیلز و همکاران ۲۰۰۶) و سرسختی (ژانگ^{۲۶}، ۲۰۱۱) رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین باتوجه به رابطه ویژگی‌های شخصیتی با تحمل ابهام، سرسختی و تاب‌آوری می‌توان گفت که رابطه تحمل ابهام و سرسختی با تاب‌آوری تحت‌تأثیر متغیر بزرگ‌تری، مثل ویژگی‌های شخصیتی قرار دارد و یا بخشی از آن محسوب می‌شود.

باتوجه به گزارش‌های پژوهشی متعدد مشخص شد که تاب‌آوری به‌عنوان یکی از متغیرهایی شناخته می‌شود که با عوامل آسیب‌زای روانی، رابطه معکوسی داشته و به‌عنوان ضربه‌گیری در مقابل آسیب‌های روانی به‌ویژه در کارکنان نظامی شناخته می‌شود. یافته‌های مطالعه حاضر نیز نشان‌دهنده این است که سرسختی روان‌شناختی و تحمل ابهام به‌عنوان متغیرهای هستند با تاب‌آوری در کارکنان نظامی رابطه داشته و بخشی از واریانس تاب‌آوری را در نیروهای نظامی پیش‌بینی و تبیین می‌کند. بنابراین تحمل ابهام و سرسختی روان‌شناختی به‌عنوان سازه‌هایی شناخته می‌شوند که می‌توانند در ارتقای تاب‌آوری و در نتیجه کاهش آسیب‌های روانی و افزایش بهزیستی روان‌شناختی در نیروهای نظامی مورد توجه قرار گیرند.

پی‌نوشت

1. Shelef, Dotan, kaminsky
2. Kang, Hyams
3. MacManus, Jones, Wessely, Fear, Jones, Greenberg
4. Mota, Medved, Wang
5. Casey
6. Peterson
7. Maguen
8. Luthar & Cicchetti
9. Campbell-Sills, Cohana, Stein
10. Hourani
11. Gito, Ihara, Ogata
12. Davydova
13. Ashmarina
14. Zeer, Yugova, Karpova, Trubetskaya

1. Anderson, K. G., Dugas, M., Koerner, N., Radomsky, A., Savard, P., Turcotte, J. (2012). Interpretive style and intolerance of Uncertainty with anxiety Disorders: A focus on generalized anxiety Disorder. *Journal of anxiety Disorders*, 26, 823- 832.
2. Boswell, J., Thompson-Hollands, J., Farchione, T.J., Barlow, D.H. (2014). Intolerance of Uncertainty: A Common Factor in the Treatment of Emotional Disorders. *J Clin Psycho1* , 69 (6).
3. Budner, S. (1962). Intolerance of ambiguity as a personality variable. *Journal of Personality*, 30, 29-50.
4. Campbell-Sills, L., Cohan, S. L., Stein, M. B. (2006). Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour Research and Therapy*, 44 , 585-599.
5. Casey, Jr. G. W. (2011). Comprehensive Soldier Fitness: A vision for psychological resilience in the U. S. Army. *American Psychologist*, 66(1), 77-81.
6. Connor, K. M., & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18, 76-82.
7. Darvish zadeh, K., Dasht Bozorghi, Z. (2016).). The relationship Between psychological hardness , Spiritual Intelligence, and Development of the moral Judgement of the Female Studens. *Asian Social Science*, 12 (3), 170-176
8. Dugas. M. J., Robichaud, M. (2007). *Cognitive-behavioral treatment for generalized anxiety Disorder: From science to practice*. New York: Routledge
9. Feizi Dabaghi, M., Sabouri, H. (2015). A Survey on the relationship between Psychological hardness and Happiness and Feeling of Loneliness among the Elderly Living Nursing home in Tehran. *international Journal of Review in Life sciences*, 5(3), 293-288.
10. Ghalyanee, B. (2016). The relationship Between self-Esteem and psychological hardness in Adolescents: A Relational Design. *The international Journal of Indian psychology*, 3(3), 116-133.
11. Gito, M., Ihara, H., Ogata. H. (2013). The relationship of resilience, hardness, depression and burnout among Japanese psychiatric hospital nurses. *Journal of Nursing Education and practice*, (3), 11, 12-18.
12. Kobasa, S. C. (1979). Stressful life event, Personality & health: an inquiry into hardness.
۷. حسینی، فریده سادات؛ دشتی‌نژاد، بهمن (۱۳۹۱). بررسی نقش پنج عامل بزرگ شخصیت در تحمل ابهام دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی، فصلنامه شخصیت و تفاوت‌های فردی، ۲: ۱۱۶-۱۳۱.
۸. صالحی حیدرآباد، مجتبی؛ خسرویان، بهروز و آگشته، منصور (۱۳۹۳)، نظام‌های مغزی- رفتاری، سرسختی روان‌شناختی و تحمل ابهام در افراد سوء‌مصرف‌کننده و افراد عادی، دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۱۵(۴): ۱۰۹-۱۰۲.
۹. قادری، اسماعیل و بیاضی، محمدحسین (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین تاب‌آوری و هیجان‌خواهی با فرسودگی شغلی در زنان پلیس، دانش انتظامی خراسان رضوی: ۷۸-۵۳.
۱۰. کیامرئی، آذر؛ نجاریان، بهمن و مهربابی‌زاده هنرمند، مهناز (۱۳۷۷)، ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سرسختی روان‌شناختی، مجله روان‌شناسی، ۲(۷): ۲۷۱-۲۸۴.
۱۱. کیهانی، مهناز؛ تقوایی، داود؛ رجبی، ابوالفضل و امیرپور، برزو (۱۳۹۳)، همسانی درونی و تحلیل عاملی تأییدی مقیاس تاب‌آوری کانز- دیویدسون در دانشجویان دختر پرستار، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی ۱۴(۱۰): ۸۵۷-۸۶۴.
۱۲. لطفی، علی و معتمدی، عبدالله (۱۳۹۵)، بررسی اثربخشی درمان راه‌حل‌محور کوتاه‌مدت بر افزایش تاب‌آوری نوجوانان پسر در معرض خطر در یکی از شهرک‌های نظامی، فصلنامه روان‌شناسی نظامی، ۷ (۲۵): ۴۹-۳۷.
۱۳. مستغنی، سارا و سروقد، سیرو (۱۳۹۱)، رابطه ویژگی‌های شخصیتی و سرسختی روان‌شناختی با فشار روانی شغلی پرستاران بیمارستان‌های دولتی شیراز، دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۱۳(۴): ۱۳۲-۱۲۴.
۱۴. نریمانی، محمد؛ ملکشاهی‌فر، معصومه و محمودی، نادر (۱۳۸۸)، بررسی مهارت‌های مقابله‌ای و تحمل ابهام در دانش‌آموزان دختر گوشه‌گیر، پژوهش در حیطه کودکان استثنایی، ۹(۱): ۶۲-۵۵.
۱۵. وطن‌خواه، محمدرضا و نیک‌آمال، میترا (۱۳۸۸)، رابطه سخت‌رویی با اضطراب در دانشجویان، فصلنامه تحقیقات روان‌شناختی، سال اول (۴): ۲۷-۳۷.

- athletes. *Social and behavioral Science*, 5, 257-263.
24. Seligman, M. E. P. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive Psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. New York: Free Press.
25. Shelef, L., Dotan, S., Kaminsky, D., Kedem, R., Margulis, A., Hassidim, A. (2016). relationship between Anxiety medical among compulsory service candidates the years 1998-2013., 244, 339-344.
26. Sukhov, A. N. (2002). *Social Psychology of safety*. Moscow: Academy, 256 p.
27. Zeer, E. F., Yugova, E. A., Karpova, N. P., Trubestskaya, O. V. (2016). *Psychology Predictors of Human Hardness Formation*. *International Journal Of Environmental & Science Education*. 11 (14), 7035-7044.
28. Zhang, L. f.(2011). *Hardness and the Big Five Personality traits among Chinese university students*. *Learning and Individual Differences*,(21), 109-113.
- Journal of personality & Social Psychology*, 37, 1-11.
13. Hourani, L., Bender, R.H., Weimer, B., Peeler, Russ., Bradshaw, M., Lane, M., Larson, G. (2012). *Longitudinal study of resilience and mental health in marines leaving military service*. 139, 154-165.
14. Kobasa, S. C. (1988). *Hardiness*, in Lindzey: Thompdon & Spring Eds., *Psychology*, 3rd. New York: Worth Publishes.
15. Maddi, S. R., Kobasa, S. (1994). *Hardiness and mental*. *Journal Of Personality Assessment*, 2(63), 265-274.
16. Maddi, S. R. (2012). *Personal Hardiness as the Basis for resilience*. In Maddi, S. R(Ed), *Hardiness Turning Stressful into resilient Growth*. Springer, 17-7.
17. Maddi, S. R. (2005). *On hardiness and other pathways to resilience*. *Am Psychol*, 60, 261–262. Maddi, S. R., & Kobasa, S. C. (1984). *The hardy executive: health under stress*. Homewood Dow Jones-Irwin.
18. MacManus, D., Jones, N., Wessely, S., Fear, N. T., Jones, E., Greenberg, N. (2014) *The mental health of the UK Armed Forces in the 21st century: resilience in the face of adversity*. *J R Army Med Corps*, (2014), 1–6.
19. Maguen, S., Turcote, D. M., Peterson, A. L., Dremsa, T. L., Garb, H. N., McNally, R. J., & Litz, B. T. (2008). *Description of risk and resilience factors among military medical personnel before deployment to Iraq*. *Military Medicine*, 173(1), 1-9.
20. Mitmansgruber, H., Smrekar, U., Rabanser, B., Beck, T., Eder, J., Ellemunter, H. (2015). *Psychological resilience and Intolerance of Uncertainty in coping with cystic fibrosis*. *Journal of Cystic Fibrosis*, 01270, No 7.
21. Mota, N. P., Medved, M., Wang, J., Asmundson, G. j., whitney, D., Sareen, J.(2012). *Stress and mental disorders in female military personnel: comparisons between the sexes in a male dominated profession*. *Journal of Psychiatry Research*, 46, 159-167
22. Peterson, A. L., Cigrang, J. A., & Isler, W. (2009). *Future directions: Trauma, resilience, and recovery research*. In S. M. Freeman, B. A. Moore, & A. Freeman (Eds.), *Living and Surviving in Harm's Way: A Psychological Treatment Handbook for Pre- and Post-Deployment of Military Personnel* (pp.467-493). New York, NY: Routledge.
23. Salehi, M. A., Besharat, M, A. (2010). *Relation's resilience and hardness With sport achievement and mental health in a sample of*